

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-133>

УДК 336.64

Столяров В.Ф., Савченко В.А.

Університет державної фіскальної служби України

РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Анотація. З погляду міжнародного досвіду, важливою умовою розбудови конкурентоздатної економіки є успішний розвиток малого бізнесу. Оскільки саме він має вплив на темпи економічного зростання, структуру валового внутрішнього продукту, забезпечує впровадження інновацій, насичує внутрішній ринок товарами та послугами, зменшує рівень безробіття, урівноважує попит та пропозицію та ін. У статті визначено роль, специфічні особливості та місце малого бізнесу у соціально-економічному розвитку держави. Розкрито основні проблеми, що виникають на шляху його розвитку і функціонування. Виявлені регіональні тенденції і загрози, у контексті аналізу конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. На підставі аналітичних даних, які характеризують тенденції розвитку малого бізнесу в Україні на сучасному етапі здійснена спроба пошуку перспективних шляхів для стимулювання підвищення та визначення фінансового забезпечення діяльності малого бізнесу. Розглянуто основні елементи інфраструктури та інституцій підтримки, що регулюють та контролюють середовище регіоналізації. Визначено перспективну схему заходів щодо стимулювання та підвищення ефективності регіональної інфраструктури МБ.

Ключові слова: малий бізнес, фінансова підтримка, регіон, держава, розвиток, економіка.

Stoliarov Vasily, Savchenko Valentina

University of the State Fiscal Service of Ukraine

REGIONALIZATION OF THE STATE FINANCIAL SUPPORT OF SMALL BUSINESS IN UKRAINE

Summary. In terms of international experience, an important condition for the development of a competitive economy is the successful development of small businesses. Since it has an impact on economic growth, the structure of the gross domestic product, provides innovation, saturates the domestic market with goods and services, reduces unemployment, balances demand and offers jobs. The article defines the role, specific features and place of small business in the socio-economic development of the country. The basic problems that stand in the way of its development and functioning are revealed. Regional trends and threats have been identified in the context of competitiveness and investment attractiveness analysis. Today, the imperfection of state regulation of small entrepreneurship, lack of consistency in the use of regulatory mechanisms in the field of entrepreneurial activity can lead to a high level of shadowing, so it is necessary to define priority vectors and mechanisms of regulatory policy for small entrepreneurship development in Ukraine. It was attempted to find solution to growth stimulation and identify promising ways to financially support the development and activity of small business on the basis of the analytical data that characterize the tendencies of small business development at the current stage in Ukraine. The main elements of the infrastructure and support institutions that regulate and control the environment of regionalization are considered. The perspective scheme of measures for stimulating and increasing efficiency of regional infrastructure of MB is defined. Positive experience of small business support has been revealed, which has led to a more stable state and development of small business in the region than throughout Ukraine. Priority measures for effective support of business development in the regions for 2019-2020 are presented. Small business should be the driver of economic growth and the key to social stability in our country. The small business entrepreneurial initiative and the balanced regional and state policies that contribute to its implementation are Ukraine's path to European success.

Keywords: small business, financial support, region, state, development, economy.

Постановка проблеми. У сучасному світі малий бізнес є основою стабільного функціонування економіки, він є середнім класом, і вважається базою для соціально-економічного розвитку. Його діяльність спрямована перш за все на формування конкурентного середовища в регіонах. Але в сучасних реаліях малий бізнес не може ефективно діяти і виконувати свою головну мету. Визначені на загальному рівні регіональні напрями державної фінансової підтримки малого бізнесу виявилися недосконалими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним питанням вдосконалення фінансової підтримки малого бізнесу присвятили свої праці Апостолук О.Ю., Варналій З.С., Кужелев М.О., Мазій Н.Г., Покришка Д.С., Попський А.В., Табінський В.А. Проте в контексті нестабільної економічної та політичної ситуації, перспективи

практичної реалізації напрямів державної фінансової підтримки малого бізнесу в регіонах залишаються невизначеними.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. З огляду на те, що для здійснення ефективної діяльності малий бізнес постійно потребує залучення додаткових коштів, гострою залишається проблема фінансового забезпечення його розвитку на державному рівні та потребує додаткових наукових досліджень. Відповідно, напрям дослідження даної статті виявляється у пошуку шляхів вирішення цього питання.

Мета статті. Визначити регіональні напрями підвищення якості фінансового забезпечення підтримки розвитку малого бізнесу, відповідно до змін, які відбуваються в українському суспільстві на державному рівні.

Виклад основного матеріалу. Розвиток сфери малого бізнесу має важливе значення для нормального функціонування економічної системи. Адже саме він має прямий вплив на збільшення потенціалу регіонів для забезпечення сталого розвитку та здійснення діяльності у конкурентному середовищі. Велику роль у процесі його підтримки відіграє держава.

Саме тому, органи влади розробляють і фінансово забезпечують регіональні програми, проекти та здійснюють необхідні заходи, які можуть фінансуватися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, доходів від власної діяльності, добровільних внесків юридичних і фізичних осіб, іноземних інвестицій тощо.

Здійснення зазначених заходів повинно відбуватися відповідно до цілеспрямованої державної політики та підтримки малого бізнесу у процесах європейської інтеграції. Ці процеси складають системну діяльність уряду, центральних та місцевих органів влади, які функціонально взаємопов'язані між собою, з метою забезпечення ефективної діяльності малих та середніх підприємств у напрямі їх сталого розвитку та реалізації євроінтеграційних прагнень української держави [6].

Необхідно зауважити, що діяльність малого бізнесу (далі – МБ) в Україні, на відміну від розвинених країн Європи, має тенденцію до спаду. Сьогодні, ми не маємо підстав говорити про значні зміни у здійсненні державного регулювання дій у сфері малого бізнесу як на місцевому, як на загальнонаціональному рівні.

На сучасному етапі стан розвитку сфери малого бізнесу має негативні тенденції, а саме:

- зниження рівня оплати праці у співвідношенні з рівнем інфляції та показниками, притаманними для розвинутих країн;
- знижуються показники зайнятості у сфері МБ;
- зростає кількість збиткових підприємств;
- відбувається зниження кількості малих підприємств.

Нині на малий та середній бізнес в Україні припадає більш як 50% працюючих, причому статистика за останні кілька років коливається. Незважаючи на те, що його частка становить більше 96%, у цій сфері зайнято лише близько половини працюючих, тоді як в Японії, наприклад, цей показник наближається до 80%, а в більшості європейських країн знаходиться на рівні 50–70% [1].

Негативні тенденції пов'язані з тим фактом, що багато мікропідприємств, або припинили свою господарську діяльність, або здійснюють її нерегулярно, або є найманими працівниками в компаніях, які для оптимізації податкового навантаження, комплектують штат шляхом укладення договорів із фізичними особами – підприємцями.

Існує цілий ряд перепон, що діють негативно на даний сектор національної економіки, зокрема:

- бюрократизація процесів започаткування та проведення господарської діяльності;
- податкове навантаження;
- значний рівень корупції;
- криза довіри до органів влади;
- складність отримання інвестиційних ресурсів та високі відсоткові ставки на банківські кредити;
- поширення методів нечесної конкуренції тощо [5].

Саме тому, суб'єкти бізнесу відмовляються офіційно реєструвати свою діяльність, а тому збільшуються масштаби тіньової економіки, зменшується кількість податкових надходжень, з'являється ризик отримання покупцями неякісних товарів і послуг.

Сьогодні, у світі регіон є самостійним державним утворенням, що виконує покладені на нього функції та завдання, а також володіє економічним, фінансовим, соціальним потенціалом, достатнім для його функціонування. Саме тому, розвиток регіону в його межах має забезпечуватись регіональними та територіальними органами влади на місцях.

Щодо розвитку малого бізнесу на регіональному рівні, то його особливостями є мобільність, швидка адаптація до зовнішніх та внутрішніх змін у конкурентному середовищі, висока інноваційність. Проте для забезпечення ефективного функціонування даного сектору необхідна відповідна державна фінансова політика. При цьому допомогу малому бізнесу потрібно надавати в точно визначених межах територій, з урахуванням певних потреб і особливостей місцевого населення. Однак лише на рівні місцевих рад можливе повне врахування регіональних інтересів для його розвитку.

У зв'язку із виникненням вище перерахованих та інших проблеми, які існують на сьогодні у досліджуваній сфері, виникає потреба розробки програм щодо покращення державної політики у даній сфері. Державна політика повинна здійснюватися за конкретно визначеними напрямками для того щоб вона була результативною та відповідала вимогам сьогодення.

Оскільки, головним бар'єром на шляху розвитку є надмірний податковий тиск, то на нашу думку, головним напрямом підтримки малого бізнесу повинно стати вдосконалення податкової політики, що спрямована на надання податкових пільг суб'єктам. На самперед, для тих хто користуються спрощеною системою оподаткування, тому що іноді вони сплачують податки більші за їх прибуток, і починають у зв'язку з цим масово закриватися, оскільки зникають головні стимули підприємництва – отримання прибутку та відповідної заробітної плати.

Крім того, тим хто планує створення малого бізнесу в регіонах, доцільно було б надати можливість встановлювати податкові пільги з урахуванням їх особливостей, а саме [2]:

- застосування знижених податкових ставок на старті для малого бізнесу, який займається виробництвом;
- встановлення диференційованих ставок податку на прибуток залежно від виду послуг, наданих населенню;
- зниження ставки податку на прибуток для тих виробництв, у яких економічний ефект досягається переважно за рахунок живої праці;
- використання пільг і компенсацій для стимулювання зростання зайнятості, створення нових робочих місць, поліпшення умов праці й таке інше;

застосування пільгового оподаткування підприємств малого бізнесу, діяльність яких на території допомагає вирішенню конкретних завдань, які стоять перед місцевими радами.

В сучасних умовах діють численні проекти, які скеровані на регіональну підтримку МБ. Значна увага приділяється кооперативному руху у цьому секторі за допомоги іноземних фондів. Зокрема, завдяки діяльності Міжнародного благодійного фонду «Добробут громад» (International Charitable Fund «Community Wellbeing» з короткою назвою Heifer) поширюються інноваційні практики, розробляються проекти законів, державних програм і стратегій, сприятливих для розвитку бізнесу в сільських громадах, містах тощо [4].

Щодо інших напрямів регіоналізації державної фінансової підтримки у сфері МБ, то потрібно кардинально змінити заходи щодо розв'язання проблем, які мають негативний вплив на малий бізнес.

1. Оптимізація використання фінансових ресурсів для удосконалення впровадження першочергових напрямів в залежності від галузей і територій з урахуванням змін у середовищі. За статистичними даними, найбільшу увагу потрібно приділяти агропромислому комплексу і сільському господарству.

2. Фінансування заходів, щодо розв'язання проблем на місцевому рівні за рахунок внутрішніх джерел, так як діяльність малого бізнесу орієнтована на обмежений ринок споживачів.

3. Фінансування здійснювати під чітко визначені проекти і лише на пріоритетні напрями розвитку регіону. Це допоможе розмежувати повноваження та знизити навантаження на бюджети різних рівнів.

4. Формування ринку продукції орієнтовано на регіональні потреби лише на конкурсних умовах шляхом залучення частини державного замовлення через поставки продукції.

5. Створення аналітичної системи для аналізу ефективності використаних і залучених коштів у бізнес. Це надасть змогу отримувати аналітичні дані у формі звітів, діаграм, графіків, а також можливість завантажувати у потрібному форматі на свій носій.

Визначені напрями заходів зможуть не лише залучити нові фінансові ресурси, а й забезпечать прибутковість даної сфери, що в результаті дасть змогу розвивати малий бізнес на різних рівнях адміністративно-територіального устрою нашої держави.

Список літератури:

1. Дергачова В.В. Державна підтримка малого та середнього бізнесу в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 20. Ч. 1. С. 130–133.
2. Крисак А.О., Мусятовська О.С. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. *Економіка та держава*. 2018. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2018/16.pdf (дата звернення: 25.10.2019).
3. Мазій Н. Стимулювання розвитку та функціонування регіональної інфраструктури малого підприємництва. *Ефективність державного управління*. 2014. № 39. С. 179–189.
4. Матвішин Є., Третяк Г. Розвиток малого і середнього підприємництва в Україні в контексті міжнародної співпраці. *Ефективність державного управління*. 2017. № 1. С. 220.
5. Піжук О.І. Державна підтримка малого підприємництва як важлива умова розвитку сфери послуг в Україні. *Економічний простір*. 2015. № 93. С. 150–162.
6. Поліщук Г. Державне регулювання сфери малого підприємництва: оцінка ефективності. *Ефективність державного управління*. 2017. № 4. С. 217.

References:

1. Dergachova, V.V. (2018). Derzhavna pidtrymka maloho ta serednoho biznesu v Ukraini [State support for small and medium-sized businesses in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu* [Scientific Bulletin of Uzhgorod National University] (electronic journal). Available at: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2018/16.pdf

Одним з ефективних напрямів підвищення значення МБ є покращення організаційно-технічної інфраструктури з боку місцевих органів влади. Для цього необхідно, на нашу думку, вжити таких заходів [3]:

– забезпечення подальшого зростання торговельної мережі та мережі послуг на основі розроблених перспективних планів розвитку інфраструктури торгівлі та побутового обслуговування населення регіону;

– перетворення і перебудова ринків із продажу продовольчих та непродовольчих товарів у сучасні торговельно-сервісні комплекси, створення необхідних умов для продажу сільськогосподарської продукції безпосередньо її виробниками;

– сприяння покращенню транспортної інфраструктури регіону (ремонт доріг, налагодження нових засобів зв'язку тощо) з метою кращої комунікації підприємницьких структур із постачальниками, споживачами та іншими суб'єктами господарських відносин;

– розширення мережі сучасних підприємств торгівлі, насамперед в гуртовому секторі (гіпер-, макро-, супермаркетів, гуртових ринків тощо), а також діяльності торгових домів, торгових бірж, асоціацій підприємців.

Висновки і пропозиції. Отже, у сучасному ринковому середовищі, малий бізнес переживає складний період. На шляху розвитку існує велика кількість перешкод, які викликані неефективною державною фінансовою підтримкою, насамперед надмірним податковим навантаженням.

Саме тому, має збільшитися роль держави в покращенні ринкової інфраструктури та створенні ефективної законодавчої бази, що дозволила б розвиватися і громадським організаціям, націлених на вирішення вище перерахованих проблем.

У підсумку варто зазначити, що кінцевою метою державної фінансової підтримки малого бізнесу має стати створення достатньо ефективної ринкової інфраструктури та необхідних умов для їх діяльності. Узгоджена взаємодія органів, які регулюють і контролюють якість фінансового, інформаційного забезпечення МБ, призведе до зменшення безробіття у регіонах, зростання обсягів виробництва та вирівнювання диспропорцій, що склалися в економічному розвитку регіонів держави.

2. Krisak, A.O., & Musyatovskaya, O.S. (2018). Problemy ta perspektyvy rozvytku maloho biznesu v Ukraini [Problems and prospects of small business development in Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava* [Economy and state] (electronic journal). Available at: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2018/16.pdf
3. Mazy, N. (2014). Stymuliuvannia rozvytku ta funktsionuvannia rehionalnoi infrastruktury maloho pidpriemnytstva [Stimulating the development and functioning of regional small business infrastructure]. *Public Administration Efficiency*, no. 39, pp. 179–189.
4. Matviishin, E., & Tretyak, G. (2017). Rozvytok maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini v konteksti mizhnarodnoi spivpratsi [Development of small and medium business in Ukraine in the context of international cooperation]. *Public administration efficiency*, no. 1, 220 p.
5. Pizhuk, O.I. (2015). Derzhavna pidtrymka maloho pidpriemnytstva yak vazhlyva umova rozvytku sfery posluh v Ukraini [State support for small business as an important condition for the development of services in Ukraine]. *Economic Space*, no. 93, pp. 150–162.
6. Polishchuk, G. (2017). Derzhavne rehuliuвання sfery maloho pidpriemnytstva otsinka efektyvnosti [State regulation of small business: evaluation of efficiency]. *The efficiency of public administration*, no. 4, 217 p.